

KS. MICHAŁ SIDUNIAK – LUBLIN

**TOWARZYSZENIE MAŁŻEŃSTWOM MIESZANYM.
PERSPEKTYWA PASTORALNA
KOŚCIOŁA RZYMSKOKATOLICKIEGO**

Zorganizowana działalność Kościoła, jaką jest duszpasterstwo, zmierza do urzeczywistnienia zbawczego planu Chrystusa. Praktykę pastoralną wspiera refleksja naukowa dotycząca podejmowanych przedsięwzięć¹. Działalność Kościoła obecnie powinna być ukierunkowana szczególnie na duszpasterstwo rodzin, które papież Jan Paweł II uznał za jej „pierwszoplanową dziedzinę”², a biskupi polscy określili jako „niezmiernie pilne zadanie”³. W ostatnich latach tendencja rozwoju i umacniania duszpasterstwa rodzin wyraźnie koncentruje uwagę papieża Franciszka, który podkreśla rolę głoszenia Bożego zamysłu dotyczącego małżeństwa

KS. MICHAŁ SIDUNIAK – ur. 1994 r., prezbiter diecezji drohiczyńskiej (święcenia 2019), magister teologii, absolwent PWTW w Warszawie – Sekcja św. Jana Chrzciciela (obecnie Akademia Katolicka), doktorant II roku specjalności Duszpasterstwo rodzin w Instytucie Nauk Teologicznych KUL. ORCID: 0009-0001-0638-4645. Kontakt: siduniak@gmail.com.

1. Por. R. Kamiński, *Duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 201.
2. Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio* [dalej: FC] (22.11.1981), 65; J. Goleń, *Pierwszoplanowa dziedzina działalności pastoralnej w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin 2016, s. 50.
3. Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie*, Łomża (19.06.2009), 9.

i rodziny w proklamacji Ewangelii oraz uzasadnia, że zamysł ten odpowiada na najgłębsze pragnienia człowieka⁴.

Pośród grup odbiorców dobrej nowiny o małżeństwie i rodzinie znajdują się także rodziny w sytuacjach szczególnych oraz trudnych. Nowe związki małżeńskie coraz częściej zawiązują się na gruncie procesów dokonujących się w świecie, wpływających na kondycję i kształt rodziny oraz wzajemnych więzi⁵. Globalizacja i związane z nią migracje⁶ przyczyniły się do wydatnych zmian w zawieraniu małżeństw, poprzez zacieranie różnic religijnych i kulturowych⁷. Coraz częściej można zauważyć istnienie rodzin, które niegdyś występowały akcydentalnie, a dzisiaj są coraz liczniejsze⁸. Pośród nich nierzadko występuje „Małżeństwo między dwiema osobami ochrzczonymi, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej niemającej pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim”⁹.

Papieże Jan Paweł II oraz Franciszek podkreślają, iż małżeństwa mieszane wymagają szczególnej uwagi i troski duszpasterskiej¹⁰. Wymaga ona od Kościoła postawy miłości „na miarę Serca Chrystusowego”, przekraczającej jego własne horyzonty¹¹. Posłannictwo Kościoła jako Dobrego Pasterza towarzyszącego małżeństwom mieszanym w okresie narzeczeństwa i przygotowania do sakramentu małżeństwa oraz podążanie za małżonkami „krok w krok” na drodze życia małżeńsko-rodzinnego będzie wspierać ich w realizacji powołania chrześcijańskiego oraz w pokonywaniu różnorodnych trudności¹². Na temat troski duszpasterskiej

4. Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska Amoris laetitia* [dalej: AL] (19.03.2016), 1. 200-202.
5. Por. Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium* [dalej: EG] (24.11.2013), 67.
6. Polska Rada Duszpasterstwa Europy Zachodniej w wydanym komunikacie po zakończonych obradach w dniu 26 września 2020 roku wskazuje, że na szczególną uwagę w ramach duszpasterskiego towarzyszenia, obok młodych małżeństw oraz przeżywających trudności, zasługują małżeństwa mieszane. Aktualność potrzeby towarzyszenia jest obecna w różnych miejscach migracji Polaków. Jak czytamy, towarzyszenie to: „winno mieć charakter praktyczny, ewangelizacyjny i formacyjny oraz dokonywać się z pokorą, prawdą i miłością.” Por. Polska Rada Duszpasterstwa Europy Zachodniej, *Komunikat po Obradach PRDEZ „Duszpasterskie towarzyszenie małżeństwom*, <https://emigracja.opoka.news/duszpasterskie-towarzyszenie-malzenstwom-tematem-obrad-prdez> (2020) [dostęp: 23.12.2022].
7. Por. M. Gwóźdź, *Religijne wychowanie potomstwa w małżeństwach mieszanych*, Katowice 2015, s. 10.
8. Por. G. Pyżlak, *Troska o rodziny w sytuacjach trudnych*, Lublin 2020, s. 159.
9. Jan Paweł II, *Kodeks Prawa Kanonicznego* (25.01.1983); tekst polski [dalej: KPK], Poznań 1984, kan. 1124; Por. W. Bar, *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 532.
10. Por. AL 247; FC 77, 78.
11. Por. FC 65.
12. Por. FC 65, 78.

o małżeństwa mieszane wypowiedzieli się również biskupi polscy, stwierdzając że: „Potrzeba specjalnego duszpasterstwa małżeństw i rodzin o różnej przynależności kościelnej wystąpiła szczególnie w naszych czasach. Przemiany we współczesnym świecie (migracja ludności, kontakty międzyludzkie, urbanizacja) oraz niekiedy słabe uświadomienie religijne spowodowały wzrost liczby małżeństw o różnej przynależności kościelnej. Przy tym na tle dążeń do jedności w dzisiejszym chrześcijaństwie wystąpiły wyraźniej zarówno niebezpieczeństwa i napięcia, które stwarza różnica wyznania w dziele zbliżenia wyznań”¹³.

Współczesne duszpasterstwo bywa często nazywane „towarzyszeniem”. Terminem tym papież Franciszek określa całość „prowadzenia” oraz dopomagania wiernym na drodze osiągnięcia zbawienia¹⁴. W nauczaniu posoborowym termin ten określa działalność pasterską zakorzenioną w słowie Bożym, a szczególnie w Nowym Testamencie (zob. J 4,1-26; Łk 24,13-35). Jest to posługa na wskroś dynamiczna, skierowana i realizująca się między ludźmi w rzeczywistości wspólnie przemierzanej drogi¹⁵. W odniesieniu do posługi rodzinom dynamizm ten wymaga zaangażowania zarówno kapłanów, jak i samych małżonków oraz pracowników duszpasterstwa rodzin. Papież Franciszek precyzuje istotę tej misji, mówiąc że „wyświęceni szafarze oraz inni pracownicy duszpasterstwa mogą uczynić obecnym zapach bliskiej obecności Jezusa i Jego osobiste spojrzenie”¹⁶. Zaznacza jednak, że w tym celu niezbędne jest autentyczne nawrócenie pastoralne¹⁷, a także silne ukierunkowanie misyjne, wychodzące do ludzi, niezbędne szczególnie w trosce o małżeństwa i rodziny¹⁸. Towarzystwo duszpasterskie zawiera także istotny element towarzyszenia duchowego¹⁹. To ostatnie odnosi się do posługi indywidualnej, rozpoznawania działania Boga i rozeznawania Jego woli, jak również wsparcia w jej realizacji w konkretnych warunkach życiowych. Towarzystwo duszpasterskie i duchowe powinno być zawsze poprzedzone modlitwą²⁰. Zasady te należy stosować także w towarzyszeniu małżeństwom mieszanym.

Imperatyw troski pastoralnej o małżeństwa mieszane, współczesne uwarunkowania ich tworzenia, jak również odnowione rozumienie posługi rodzinom jako

13. Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* [dalej: IRPK], Warszawa (11.03.1987), I.

14. Por. J. Goleń, *Wprowadzenie*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia” dla duszpasterstwa rodzin*, red. J. Goleń, Lublin 2017, s.16.

15. Por. B. Kmiciek, *Towarzystwo duchowe małżonkom i osobom w sytuacjach nieregularnych w świetle adhortacji „Amoris laetitia”*, „Family Forum”, (2017), s. 111.

16. AL 169.

17. EG 25.

18. Por. AL 230.

19. Por. J. Goleń, *Wprowadzenie*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie*, s. 27.

20. Por. Jan Paweł II, *List Apostolski Novo millennio ineunte* (6.01.2001), 38.

towarzyszenia duszpasterskiego, wymagają ukazania w zarysie zadań duszpasterskich wobec współczesnych małżeństw z różnicą wyznania. Problem naukowy niniejszego artykułu można ująć w pytaniu: Jakie są najważniejsze zadania towarzyszenia pastoralnego małżeństwom mieszanym w Kościele rzymskokatolickim? W celu jego rozwiązania niezbędne wydaje się ukazanie następujących zadań: 1) towarzyszenia w przygotowaniu par mieszanych do zawarcia małżeństwa, 2) troski o umacnianie wiary i miłości małżonków oraz 3) wspierania małżeństw mieszanych w wychowaniu dzieci.

1. Towarzyszenie w przygotowaniu par mieszanych do zawarcia małżeństwa

Potrzeba dobrze przeprowadzonego procesu przygotowania do małżeństwa jest kluczowym argumentem nauczania papieskiego, poszczególnych episkopatów, a także środowiska naukowego oraz praktyków duszpasterstwa rodzin. Niekiedy jednak w praktyce ogranicza się ona wyłącznie do spełnienia wymogów prawa kanonicznego²¹. Założenie, że przygotowanie nupturientów do zawarcia sakramentu małżeństwa będzie miało charakter towarzyszenia duszpasterskiego, uchroni ten ważny czas przed zbytnim formalizmem. Zaangażuje nie tylko samych duszpasterzy, ale przede wszystkim aktywnie włączy przyszłych małżonków. Chociaż model przygotowania pozostaje od dłuższego czasu podobny, to jednak coraz częściej Kościół daje nowe impulsy i zachęca do pogłębionego i bardziej zaangażowanego spełniania tej posługi. Pontyfikat papieża Franciszka kontynuuje i ubogaca dotychczasowe wskazania, dozując „Kościółowi nowe bodźce do rozumienia i prowadzenia przygotowania do małżeństwa”²². Konieczne jest podejmowanie wysiłku, by docierały one do narzeczonych zróżnicowanych wyznaniowo, żyjących w obecnej sytuacji społeczno-religijnej.

21. Por. M. Kędracka, *Ewolucja kodeksowych uregulowań dotyczących duszpasterskiej opieki nad małżeństwami mieszanymi*, „Kościół i prawo”, 2 (2018), s. 118: „W obowiązującym Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.7 ustawodawca nie uwzględnił przeszkód wzbraniających, znosząc tym samym przeszkodę odmiennego wyznania [Góralski 2011, 108]. Niemniej obowiązuje zakaz zawierania małżeństw mieszanych, a za jego uchyleniem musi przemawiać słuszna i rozumna przyczyna (kan. 1125). Ordynariusz miejsca wyda zezwolenie na zawarcie małżeństwa mieszanego, jeśli strona katolicka złoży oświadczenie o gotowości odsunięcia od siebie niebezpieczeństwa utraty wiary oraz szczerze przyrzeknie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim (kan. 1125,1)”.

22. J. Goleń, *Odnowa przygotowania narzeczonych do małżeństwa po adhortacji Amoris laetitia*, „Teologia Praktyczna”, 20 (2019), s. 22.

Niewątpliwie walorem formacji przedmałżeńskiej jest jej trójstopniowe rozłożenie w czasie. W przygotowaniu dalszym, bliższym i bezpośrednim można zobaczyć człowieka całościowo, w jego dojrzewaniu do podjęcia życiowego powołania małżeńskiego i rodzinnego²³. Zostaje nakreślona perspektywa ciągłości, która nie ma nic wspólnego z okolicznościowym zgłaszaniem się do duszpasterzy, jedynie w razie konieczności. Takie ujęcie mocno podkreśla rolę rodziny jako podmiotu duszpasterstwa odpowiedzialnego za formowanie młodego człowieka do podjęcia ról męża i żony²⁴. W sytuacji małżeństwa mieszanego daje możliwość zrozumienia przywiązania danej osoby do jej wspólnoty religijnej i stosunku do innych wyznań.

Ważne jest, ażeby duszpasterze podczas rozmów z narzeczonymi w kancelarii parafialnej budzili ich świadomość, że zanim wyrazili chęć zawarcia małżeństwa, byli już w procesie przygotowywania się do niego. Dorastanie w domu rodzinnym, katecheza szkolna i przygotowanie do sakramentów kształtowały ich na drodze do małżeństwa. Deficyty na tych etapach stały się natomiast źródłem wielu lęków i napięć²⁵. Duszpasterze nie powinni pozostawiać narzeczonych samym sobie z tymi trudnymi uczuciami. Kancelaria parafialna powinna stać się miejscem braterskiego spotkania, podczas którego duszpasterz zatroszczy się, ażeby nupturienci mogli wypowiedzieć swój lęk, doświadczyć zrozumienia i bliskości oraz zostali pokrzepieni na wspólnej drodze podążania za Panem. Od strony formalnej wymaga się od narzeczonych dwóch spowiedzi przedślubnych. Dobrze przeprowadzona rozmowa, w atmosferze miłości, powinna zachęcić stronę katolicką do wykorzystania pierwszej spowiedzi jako spowiedzi generalnej. Dopiero po tym etapie, wymagającym od kapłana postawy ojcowskiej – zgodnie z wytycznymi Instrukcji Episkopatu Polski o małżeństwach mieszanych – należy ich pouczyć o sakramentalności małżeństwa, jedności i nierozzerwalności, obowiązku zachowania wiary katolickiego małżonka oraz wychowania w niej dzieci. Ksiądz nie może pominąć wymiaru trudności, jakie pojawiają w przypadku takiego małżeństwa, dotyczących samego związku, jak i wychowania religijnego dzieci.

Przygotowanie do małżeństwa rozumiane w duchu adhortacji *Amoris laetitia* odnosi się przede wszystkim do formacji narzeczonych, z rozbudowanym i pogłębionym wykorzystaniem etapu przygotowania bezpośredniego²⁶. Przeprowadzone badania teologiczno-pastoralne pokazują, że zdecydowana większość narzeczonych

23. Por. Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin*, Warszawa (01.05.2003), 20.

24. Por. Jan Paweł II, *List do rodzin Gratissimam sane* [dalej: LdR] (02.02.1994), 16.

25. Por. AL 239.

26. Por. J. Goleń, *Odnowa przygotowania narzeczonych do małżeństwa po adhortacji Amoris laetitia*, s. 23; AL 205-216.

w Polsce angażuje się głównie w ten etap przygotowania²⁷. Dla narzeczonych niekatolickich może to być pierwszy moment w życiu, kiedy usłyszą prawdę o małżeństwie chrześcijańskim oraz doświadczą pozytywnego świadectwa życia ewangelią rodziny. Wszyscy narzeczeni mają szansę zrozumieć, że miłość, którą się wzajemnie obdarzają, nie jest tylko ludzkim uczuciem, ale przede wszystkim wolnym aktem woli i odpowiedzią na realizację powołania, do którego zostali zaproszeni przez Boga²⁸. Na tym etapie towarzyszenia duszpasterskiego kluczowe są wymiary biblijny oraz duchowy. Słowo Boże, będące wspólnym dziedzictwem wszystkich chrześcijan, jest w stanie zakorzenić oboje narzeczonych w jednym źródle wiary, a zarazem uczciwie ukazać pewne różnice doktrynalne, które nie powinny być przemilczane²⁹. Ewangelizacja narzeczonych, poprzez dzielenie się słowem Bożym, świadectwo życia, zwłaszcza przeżywane w formie uczestnictwa w kursach ewangelizacyjnych, może przełamać krzywdzące stereotypy i postawić Chrystusa w centrum życia i wiary przyszłych małżonków³⁰. Jeśli narzeczony niekatolicki od początku nie wyrażał chęci przejścia na katolicyzm, należy unikać wszelkich działań mogących przyjąć formę dyskryminacji czy prozelityzmu³¹. Katecheza przedślubna jest wymagającą formą przygotowania wszystkich narzeczonych, najczęściej przeprowadzaną cyklicznie w grupach kilkunastoosobowych. Jednak narzeczeni niekatolicy i wzajemne relacje poszczególnych par wymagają na tym etapie szczególnej uwagi, dlatego odpowiednią formą dla par mieszanych wydaje się być organizowanie także odrębnych bloków spotkań dla par z różnicą wyznania. W ramach takiego bloku mogłyby odbywać się rozmowy duszpasterza z poszczególnymi parami oraz dodatkowe konferencje na ważne dla nich tematy. Jan Paweł II zachęcał duchownych obu wyznań do serdecznej współpracy na tym etapie przygotowania³². Włączanie w to dzieło duchownych innych wyznań

27. Por. tamże, s. 24.

28. Por. tegoż, *Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych*, „Studia nad Rodziną”, XVIII (35) (2014), nr 2, s. 108-109.

29. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, „Prawo Kanoniczne”, 62 (2019), nr 3, s. 132.

30. Możliwości na tym polu dają prężnie rozwijające się i działające Szkoły Nowej Ewangelizacji, obecne w większości diecezji, jak również działające we wspólnotach zakonnych. Od lat można dostrzec owoce kursów ewangelizacyjnych, często autorskich, odbywających się zazwyczaj w weekendy w ośrodkach duszpasterskich. Mają one różną tematykę. Być może wzrost liczby małżeństw mieszanych stanowi jakiś impuls do stworzenia nowego kursu, właśnie dla tej grupy ludzi, który nie ograniczałby się tylko i wyłącznie do momentu przygotowania do małżeństwa. Przypis autora.

31. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 130.

32. FC 78.

chrześcijańskich staje się prawdziwym „sprawdzeniem kompetencji i odporności”³³. Pozytywna odpowiedź obu stron będzie wydatnym impulsem przełamującym wzajemne niezrozumienie i niechęć. Stanie się w praktyce przyczynkiem duszpasterstwa ekumenicznego na poziomie rodzinnym oraz wspólnotowo-kościelnym.

Znaczące wydaje się duszpasterskie wspieranie narzeczonych we wzajemnym poznawaniu się, uczeniu się miłości oraz pogłębianiu własnej motywacji do zawarcia małżeństwa³⁴. Duszpasterz towarzyszący narzeczonym ma za zadanie pomóc im odkryć miłość, która nie opiera się wyłącznie na odczuciach emocjonalnych. Emocje mogą przesłaniać wiele ważnych spraw i skupienie się wyłącznie na nich nie pozwala na obiektywne poznanie drugiego człowieka i budowanie z nim komunii osób (jedności na poziomie duchowym). Odnalezienie właściwych form religijnych, które kształtowałyby osobiście i jednoczyły duchowo oboje narzeczonych, jest zadaniem niełatwym, ale w pełni możliwym dzięki asystencji Ducha Świętego działającego w sercach narzeczonych. Poszukiwanie i praktykowanie form koncentrujących się na Jego działaniu jest bardzo potrzebne i owocne. Racje duszpasterskie przemawiają za wykorzystywaniem również elementów duchowości i modlitwy nupturienta niekatolickiego. W tej przestrzeni bardzo pomocna jest obecność i współdziałanie duchownych obu wyznań. Ponadto spotkania grupowe dla narzeczonych, warsztaty oraz spotkania z małżeństwami mogą znakomicie służyć budowaniu wzajemnego zrozumienia i akceptacji, pogłębionemu dialogowi i komunikacji interpersonalnej, a w konsekwencji także komunii międzyosobowej³⁵. Towarzystwo duszpasterskie na tym etapie realizować można w dużej mierze poprzez bliskość małżeństw i rodzin, dzięki której narzeczonym mogą doświadczać miłości małżeńskiej i dojrzywać w niej³⁶. Dobrze, ażeby duszpasterz pomógł znaleźć i zaprosił do zaangażowania się w takie towarzyszenie małżeństwa mieszane z pewnym (przynajmniej kilkuletnim) doświadczeniem.

W procesie przygotowania należy pomóc narzeczonym rozpoznać niezgodności oraz wszystko to, co mogłoby zagrażać ich wzajemnym relacjom. Małżeństwo, które powinno być doskonałą jednością mężczyzny i kobiety, w przypadku par mieszanych łączy się z różnicami w ważnych kwestiach, generując tym samym zagrożenia obce małżonkom żyjącym w związkach jednowyznaniowych³⁷. Różnice te dotyczą tradycji religijnych, konotacji historycznych oraz niektórych kwestii

33. Por. J. Goleń, *The challenges of accompanying the family in light of the Apostolic Exhortation Amoris Laetitia*, „Rocznik Teologii Katolickiej”, XVII/1 (2018), s. 2.

34. Por. J. Goleń, *Odnowa przygotowania narzeczonych do małżeństwa po adhortacji Amoris laetitia*, s. 26.

35. Tamże.

36. Por. AL 208.

37. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 128.

wychowawczych. Młodzi ludzie u początku wspólnej drogi życiowej mogą być zakładnikami krzywdzących stereotypów względem drugiego wyznania. Z tego względu papież Franciszek zachęca, aby już przed ślubem uporać się tymi trudnościami³⁸. Duszpasterz, wspierany przez małżonków, powinien najpierw wspólnie z narzeczonymi rozpoznać i nazwać te niezgodności. Następnie, w atmosferze szacunku i zrozumienia spróbować je wspólnie wyjaśnić i starać się w miarę możliwości rozwiązać. Świadeństwo młodych ludzi, którzy w imię miłości są gotowi pozostawić te trudne doświadczenia i wejść jako pojednani na drogę miłości, może stanowić mocny impuls do zmiany myślenia także przez najbliższych. I tutaj wskazane wydaje się życzliwe towarzyszenie duszpasterzy obu wyznań.

Mistagogiczny charakter przygotowania przedślubnego, który zaleca papież Franciszek, w przypadku par pochodzących z różnych wyznań posiada swoją specyfikę. Doświadczenie Boga odkrywane podczas wtajemniczenia w liturgię i sakramenty posiada jednak odmienne rysy u obojga narzeczonych. Liturgia rzymska, która dla katolika powinna być czasem głębokiego przeżycia i zażyłości z Bogiem, przysłemu współmałżonkowi może jawić się jako nieznaną i obcą. Zakładając, że ceremonia ślubu miałyby odbywać się w trakcie Mszy świętej, duszpasterz katolicki jest zobowiązany do konkretnej formy katechezy liturgicznej, a następnie do praktycznego ćwiczenia przebiegu samej celebracji. Sakrament małżeństwa traktowany jako najważniejszy moment w życiu danej pary, mający swoje konsekwencje duchowe i życiowe, powinien być przeżyty głęboko, a nie kojarzony z nieznanym i niezrozumiałym rytuałem. Liturgia, będąca źródłem i szczytem życia Kościoła³⁹, niesie z sobą łaskę dla obojga nupturientów. Małżonkowie, którzy zostali dobrze wtajemniczeni i przygotowani do tej celebracji i którzy głęboko duchowo przeżyli dzień swojego ślubu, będą chętnie wracać do doświadczenia Boga w liturgii i mogą dzięki temu łatwiej dostrzec także Jego działanie we wspólnym życiu.

2. Troska o umacnianie wiary i miłości małżonków

Małżonkowie, którzy zawarli małżeństwo mieszane w Kościele katolickim, z tą chwilą powinni zostać otoczeni opieką duszpasterzy. *Kodeks Prawa Kanonicznego* nakłada taki obowiązek na kapłanów zaangażowanych w duszpasterstwo⁴⁰. Osoby

38. Por. AL 208-209, 210.

39. Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* [dalej: KK] (21.11.1964), 11.

40. *Kodeks prawa kanonicznego* stwierdza: „Ordynariusze miejsca oraz inni duszpasterze powinni troszczyć się o to, aby katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństwa mie-

żyjące w małżeństwach mieszanych „nie powinny być pozostawione bez troskliwej opieki ze strony duszpasterzy Kościoła”⁴¹. Jednakże w duchu odnowionego przez papieża Franciszka ujęcia duszpasterstwa rodzin Kościół powinien uczynić wszystko, co w jego mocy, aby z poziomu obowiązku przejść do wychodzącej do ludzi troski⁴².

Specyfika związku małżeńskiego osób należących do różnych wyznań chrześcijańskich wymaga zrozumienia, czym jest oddziaływanie duszpasterskie wobec nich. Ks. Jan Krajczyński stwierdza, że: „Duszpasterstwo małżeństw mieszanych oznacza zorganizowaną działalność kościelną, polegającą na zapewnieniu osobom, które zamierzają zawrzeć małżeństwo zróżnicowane wyznaniowo lub żyją w takim związku, oraz ich rodzinom, niezbędnej opieki religijnej. Ta uporządkowana forma posługi zbawczej, której istotą jest wprowadzanie mocy Ewangelii w realia życia małżeńskiego i rodzinnego oraz towarzyszenie rodzinie chrześcijańskiej w jej duchowym rozwoju, może być realizowana w ramach duszpasterstwa ogólnego, które zasadniczo skupia się wokół rodziny, oraz specjalnego. Celem wspomnianej działalności duszpasterskiej jest doprowadzenie małżeństw i rodzin o różnej przynależności kościelnej do zbawienia”⁴³.

Miłość i wiara są nieodłącznymi filarami małżeństwa sakramentalnego. Ich źródłem jest sam Chrystus. Wymagają one jednak ciągłego umacniania i rozwijania. Ta potrzeba jest szczególnie odczuwalna w małżeństwach mieszanych. Nie bez przyczyny dwa kluczowe dokumenty papieskie o małżeństwie i rodzinie oraz duszpasterstwie rodzin, klasyfikują małżeństwa mieszane w kategorii sytuacji trudnych⁴⁴ oraz skomplikowanych⁴⁵. Przede wszystkim duszpasterze poprzez swoją obecność oraz zaangażowanie serca powinni odpowiedzieć na zauważane potrzeby tychże rodzin. Celem tej troski jest niedopuszczenie do osłabienia i utraty wiary małżonka katolickiego, pomoc w doprowadzeniu do wiary i wychowania w niej dzieci, umocnienie jedności i miłości małżeńskiej oraz ożywianie świadectwa życia, dzięki któremu małżonek niekatolicki będzie szukał jedności z Kościołem⁴⁶.

szanego nie zabrakło pomocy duchowej do wypełnienia ich obowiązków; mają też wspierać małżonków w ożywianiu jedności życia małżeńskiego rodzinnego” (KPK, kan. 1128).

41. Z. Kijas, *Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym*, w: *Małżeństwa mieszane*, red. Z. Kijas, Kraków 2000, s. 26.

42. Por. AL 230.

43. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 131-132.

44. Por. FC 78.

45. AL 247.

46. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 288.

Podstawowym momentem towarzyszenia małżonkom w ich wzajemnych staraniach o umacnianie swojej wiary i miłości jest modlitwa⁴⁷. Wzorem wypracowanych przez Ruch Domowego Kościoła zobowiązań małżeńskich, w codziennym życiu powinna znaleźć się zarówno modlitwa osobista, jak również małżeńska i rodzinna wraz z dziećmi. Wspólna modlitwa łączy się w życiu małżeńskim z postawą otwartości duchowej na siebie, dialogu oraz budowaniem komunii osób. Przeżywane wspólnie potrzeby codziennego życia, radości oraz smutki zanoszone wspólnie przed Pana, stają się nieustanną „ofiarą duchową” małżonków⁴⁸. Do takiej modlitwy powinni zachęcać duszpasterze obydwu wyznań. W trakcie spotkań z rodzinami powinni oni inicjować wspólną modlitwę w ich intencjach⁴⁹. Wspólna modlitwa ma swoje dopełnienie w przeżywaniu niedzielnej Mszy świętej. Na mocy chrztu świętego chrześcijanie są uczestnikami kapłaństwa chrzcielnego, a w sposób szczególny małżonkowie urzeczywistniają w swoich rodzinach funkcję kapłańską Chrystusa⁵⁰. Łaska płynąca z Eucharystii uświęca związek obojga małżonków, jak również odnawia i ożywia ich wzajemną miłość⁵¹. Małżonek wyznania rzymsko-katolickiego, który jest zobowiązany do regularnego uczestnictwa we Mszy świętej, powinien zachęcać do udziału w niej także współmałżonka. Pozytywna odpowiedź i otwartość na tę zachętę pozwoli mieć udział w owocach płynących z Eucharystii, widocznych w ich wspólnym i rodzinnym życiu⁵². Uczestnicząc w Ofierze Eucharystycznej, małżonkowie odkrywają korzenie swojego przymierza małżeńskiego, jak również uświadamiają sobie, że są uczestnikami „misyjnego i apostołskiego dynamizmu rodziny chrześcijańskiej”, którego pierwszymi odbiorcami są oni sami oraz ich dzieci⁵³. Przyjmując Ciało Pańskie, otrzymują siły do wypełnienia swego apostołskiego zadania oraz umocnienie swojej miłości i jedności z Kościołem⁵⁴. Niedzielną Eucharystią przeżywana wraz z dziećmi buduje i umacnia wzajemne więzi rodziny. Stanowi centrum dnia świątecznego, jednak nie może być jedynym momentem wspólnego spotkania. Religijne przeżywanie całego Dnia Pańskiego w rodzinie wprowadza ją w nowy styl życia⁵⁵. Szanując wyznanie współmałżonka, należy kształtować wzajemną otwartość także na obchody świąt drugiego wyznania,

47. Por. IRPK V, 3: A-B.

48. Por. FC 59.

49. Por. AL 227.

50. Por. J. Goleń, *Rola świadectwa w rodzinie*, „Verbum Vitae”, 28 (2015), s. 446.

51. Por. FC 57.

52. Por. J. Goleń, *Rola świadectwa w rodzinie*, s. 446.

53. Tamże.

54. Por. tamże, s. 446, za: Benedykt XVI, *Adhortacja apostołska Sacramentum caritatis* (22.02.2007), 27.

55. Por. Jan Paweł II, *List Apostolski Dies Domini* (31.05.1998), 52.

poprzez wzajemne odwiedziny oraz udział w celebracjach liturgicznych danego święta⁵⁶.

Lektura i rozważanie słowa Bożego należą do dziedzictwa wspólnego wszystkich wyznań chrześcijańskich. Papież Benedykt XVI podkreślił w odniesieniu do małżonków, że „Wspólnota kościelna powinna ich wspierać i im pomagać we wdrażaniu modlitwy w rodzinie, słuchania słowa i znajomości Biblii. Dlatego Synod wyraża pragnienie, aby w każdym domu była Biblia i by była przechowywana w sposób godny, by można ją było czytać i posługiwać się nią”⁵⁷. Ponadto duszpasterz powinien organizować życie religijno-modlitewne wokół słowa Bożego, rozszerzając ten krąg czytających i rozważających słowo Boże oraz wspólnie modlących się rodzin⁵⁸. Ekumeniczny charakter słowa Bożego zachęca, aby na takie spotkania zapraszać również duchownych innych wyznań chrześcijańskich. Dzięki Ewangelii człowiek jest w stanie zrozumieć i doświadczyć, że Bóg towarzyszy mu na wszystkich drogach życia. Uprzywilejowanym momentem słuchania słowa Bożego jest przepowiadanie w formie homilii i kazań. Głoszenie takie, szczególnie podczas liturgii, wspiera małżonków w realizacji powołania do świętości⁵⁹.

Uprzywilejowanym czasem i miejscem łączącym z sobą modlitwę, słowo Boże oraz doświadczenie wspólnoty i liturgii są rekolekcje. Mogą one skutecznie kształtować i ożywiać duchowość chrześcijańską małżonków⁶⁰. Są one odpowiednią formą, którą w ramach duszpasterstwa specjalistycznego można dedykować wyłącznie małżeństwom mieszanym⁶¹. W wymiarze ekumenicznym organizacja takich rekolekcji jest dogodną okazją zaangażowania się duchownych obu wyznań. Spotkanie kilku małżeństw, które wraz ze swoimi dziećmi i duchownymi spędzą wspólnie czas w ośrodku rekolekcyjnym, poświęcając się modlitwie, słuchaniu Słowa Bożego i budowaniu wspólnoty, stanowi żywe świadectwo rzeczywistej jedności chrześcijan. Z tego względu rekolekcje takie można byłoby zaplanować na przykład w trakcie trwania corocznego Tygodnia Modlitw o Jedność Chrześcijan. Włączając w nie małżeństwa mieszane, duszpasterze mogą dawać wyraźny

56. Por. W. Bar, *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 543.

57. VD 85.

58. Tamże.

59. G. Czerwonka, *Gotowość duszpasterzy do towarzyszenia małżonkom w rozwoju wiary*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 4 (2020), z. 1, s. 101-102.

60. AL 229.

61. Na gruncie polskim tylko raz zorganizowano takie przedsięwzięcie. Z inicjatywy Kościoła ewangelicko-augsburskiego, w to ekumeniczne dzieło włączyła się archidiecezja łódzka. Przepis autora.

sygnał troski o jedność Kościoła i rodzin, zaś sami małżonkowie świadczą o tym, że ta idea ma sens⁶².

Ważną pomocą w uświęceniu małżonków jest kierownictwo duchowe, zwane również towarzyszeniem duchowym⁶³. Często bywa ono w praktyce łączone ze sprawowaniem sakramentu pokuty i pojednania, ale bywa także udzielane poza nim⁶⁴. Konsekwencją grzechu w życiu człowieka jest zerwanie przymierza z Bogiem, zaś duchowe jego skutki dotyczą również przymierza małżonków. Wzywanie do przyjmowania sakramentu pokuty przywraca małżonkom stan łaski oraz odnawia i umacnia więź małżonków⁶⁵. Więź z Bogiem i współmałżonkiem stanowią właściwą materię kierownictwa (towarzyszenia) duchowego małżonków⁶⁶. Owocne sprawowanie tej posługi prowadzi do pogłębienia modlitwy oraz wzajemnego zaufania⁶⁷. Indywiudalna rozmowa duchowa daje możliwość spotkania z kapłanem oraz wypowiedzenia przed nim swoich bólów i trosk, które następnie świadomie należy oddać Bogu⁶⁸. Niektóre wyznania chrześcijańskie bardzo mocno akcentują patriarchalną wizję małżeństwa i rodziny, która nie podkreśla równości i tej samej godności małżonków. Może to rodzić niebezpieczne napięcia i być źródłem konfliktów, obok innych wzorców dysfunkcyjnych wyniesionych z domu rodzinnego⁶⁹. Rozumienie potrzeb duchowych człowieka oraz jego przywiązanie do własnego wyznania domaga się, aby małżonek niekatolicki miał pełną swobodę w otrzymywaniu wsparcia duchowego od własnego duszpasterza.

3. Wspieranie małżeństw mieszanych w wychowaniu dzieci

Kościół pragnie wychowywać wraz z rodziną i poprzez rodzinę. Odczytując właściwie zamysł Boży wobec człowieka, Kościół poprzez duszpasterstwo

62. Por. J. Budniak, *Duszpasterstwo ekumeniczne rodzin o różnej przynależności wyznaniowej pastoralnym priorytetem Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich*, w: „Miłość i odpowiedzialność: wyznaczniki kanonicznego przygotowania do małżeństwa”, red. A. Pastwa, M. Gwóźdź, Katowice 2013, s. 193.

63. Por. J. Goleń, *Kierownictwo duchowe małżonków*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 409.

64. Por. tamże, s. 408 8; za: Sobór Watykański II, *Dekret o posłudze i życiu kapłanów „Presbyterorum ordinis”* (07.12.1965), 18.

65. Por. FC 58.

66. Por. L. Słup, *Widziane oczyma żony. O kierownictwie duchowym w małżeństwie*, w: *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik dla księży*, red. J. Augustyn, J. Kołacz, Kraków 2007, s. 540; por. J. Goleń, *Kierownictwo duchowe małżonków*, s. 411.

67. Por. tamże, s. 410.

68. Por. tegoż, *Kierownictwo duchowe małżonków*, s. 412.

69. Por. tamże.

rodzin wspiera rodziców w wychowaniu dzieci⁷⁰. Papież Jan Paweł II nazwał je „podstawowym zadaniem rodziny”⁷¹, zaś Franciszek dostrzega w nim „nieuniknioną odpowiedzialność”, pragnąc jednak, aby rodzice podjęli je entuzjastycznie i świadomie⁷². Rodzice są uczestnikami „Bożej pedagogii” objawionej przez Jezusa Chrystusa. Wyrażają oni pragnienie Boga, aby wszyscy ludzie byli odbiorcami zbawczej miłości mającej źródło w Trójjedynym Bogu. Ostatecznie, to sam Bóg wychowuje, a rodzice są jego koniecznymi narzędziami do właściwego przebiegu tego procesu⁷³. Rodzice mają prawo oczekiwać wsparcia duszpasterskiego ze strony Kościoła w wychowaniu⁷⁴. Wsparcie takie jest szczególnie potrzebne rodzinom opartym na małżeństwie mieszanym. Niejednolite przekonania religijne rodziców są niezaprzeczalną trudnością w wychowaniu religijnym dzieci⁷⁵. Jeśli rodzina nie odnajdzie swojej własnej drogi służącej wspólnemu rozwojowi duchowemu, wówczas potomstwo może zostać dotknięte zjawiskiem indyferentyzmu religijnego⁷⁶.

Już w procesie przygotowania do sakramentalnego małżeństwa katolika z osobą innego wyznania, Kościół dostrzega konieczność zabezpieczenia zarówno wiary samego małżonka, jak również mających w przyszłości narodzić się dzieci. Bezpośrednim i praktycznym tego wyrazem jest zobowiązanie zwane rękojmią (łac. *cautelae*)⁷⁷. Strona katolicka, prosząc Kościół o pobłogosławienie małżeństwa z wyznawcą innej konfesji chrześcijańskiej pozostającym przy swoim wyznaniu, zobowiązana jest do podpisania deklaracji, w której zapewnia, że uczyni wszystko, ażeby wszystkie dzieci zrodzone z tego związku zostały ochrzczone i wychowane w wierze katolickiej. Praktyka ta jest zakorzeniona w słowie Bożym, które poucza, że „Bez wiary nie można podobać się Bogu” (Hbr 11,6). Rękojmia ma już u początku ukazywać wielką wagę powołania rodzicielskiego i być punktem odniesienia dla małżonków, w przypadku ewentualnych konfliktów w tej sferze w przyszłości. Jest ona również wyrazem posłuszeństwa obowiązкови wychowania dzieci

70. Por. LdR 16; J. Goleń, *Duszpasterstwo rodzin wsparciem rodziców w wychowaniu*, „Roczniki Teologiczne”, LXVI (2019), z. 6, s. 178-179.

71. FC 28.

72. AL 259.

73. M. Fiałkowski, *Wspieranie rodzin w wychowaniu do wiary*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostołskiej „Amoris laetitia” dla duszpasterstwa rodzin*, red. J. Goleń, Lublin 2017, s. 363-364.

74. U. Dudziak, *Wspieranie rodzin w przyjęciu i trosce o życie*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostołskiej „Amoris laetitia” dla duszpasterstwa rodzin*, red. J. Goleń, Lublin 2017, s. 332.

75. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 129.

76. Por. IRPK V, 1, e.

77. A. Bartczak, *Cel i funkcja rękojmi w kanonicznym prawie małżeńskim*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Iuridica”, 80 (2017), cz. 1, s. 6.

w wierze chrześcijańskiej, który ma swoje źródło w prawie Bożym, posiadającym charakter bezwzględny⁷⁸. W rozmowach duszpasterskich ze stroną niekatolicką należy traktować ją z głębokim szacunkiem, z wielkim taktem przypominając o tym zobowiązaniu małżeńskim i rodzicielskim.

Celem wychowania religijnego dziecka w rodzinie jest stopniowe wprowadzanie go w tajemnicę zbawienia, aby stawało się coraz bardziej świadome „otrzymanego daru wiary”⁷⁹, a w konsekwencji „upodobnienie do Chrystusa i naśladowanie Go w jego stosunku do Boga i do drugiego człowieka”⁸⁰. Gdy zatem dziecko przyjdzie na świat, rodzice w duchu wiary decydują się je ochrzcić. Jednakże przygotowanie do chrztu i jego celebrowanie nie może być jedynie konsekwencją podpisanej rękami, tym bardziej, gdy różnica dotyczy tylko wyznania. Sakrament ten bowiem jest dziedzictwem łączącym wszystkich chrześcijan. Duszpasterz katolicki powinien zatem z ojcowską dobrocią pouczyć rodziców o ważności tego wydarzenia, zarówno dla dziecka jak też dla nich samych. Zobowiązują się oni, że uczynią wszystko, aby ich dziecko poprzez poznawanie prawd wiary, przyjmowanie kolejnych sakramentów oraz modlitwę i służbę drugiemu człowiekowi upodabniało się do Chrystusa⁸¹. Właściwie prowadzona katecheza przedchrzcielna posiada zarazem walory ekumeniczne oraz rodzinne. Potrafi zachęcić do wspólnego, wolnego od uprzedzeń poszukiwania Boga oraz ukazuje wyjątkowość rodziny w procesie przekazywania i zachowywania wiary.

Zanim dziecko rozpocznie czas edukacji szkolnej i wychowania w grupie rówieśniczej, jego pierwszą szkołą życia i wspólnotą, w której dorasta, jest rodzina. Świadectwo jej wspólnego życia wyprzedza i wzmacnia przekaz słowa, gdyż jest ona wspólnotą wierzącą i ewangelizującą⁸². Duszpasterz powinien towarzyszyć rodzicom w ich trudzie wychowania. Dzięki jego towarzyszeniu i modlitwie mogą oni zrozumieć, że są dla swojego dziecka pierwszymi głosicielami Ewangelii⁸³. Nie tylko małżonek katolicki, w którego wierze dziecko zostało ochrzczone, ma obowiązek wychowania go w niej, ale oboje rodzice mają prawo do wychowania religijnego swojego potomstwa⁸⁴. Drugi współmałżonek nie jest zatem zwolniony

78. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 134.

79. Por. Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim „Gravissimum educationis”* (28.10.1965), 2.

80. Por. M. Fiałkowski, *Wspieranie rodzin w wychowaniu do wiary*, s. 363.

81. Tamże.

82. Por. FC 51.

83. Por. Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich Apostolicam actuositatem* (18.11.1965), 11; KK 11.

84. Por. J. Krajczyński, „*Amicus Plato, sed magis amica veritas*”. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, s. 133-134.

z wychowania religijnego dziecka. Przekazywanie wiary jest wspólnym zadaniem obojga, wymagającym współpracy. Małżonek niekatolicki poprzez przykładne życie i pielęgnowanie modlitwy rodzinnej współdziała w spełnianiu tego obowiązku⁸⁵. Kluczowe wydaje się tutaj wsparcie współmałżonka oraz pozytywna obecność i motywowanie ze strony duszpasterzy.

Rodzina jako Kościół domowy stara się wychowywać i towarzyszyć swoim członkom na drogach wiary. Rodzice są dla swoich dzieci pierwszymi katechetami⁸⁶. Podstawową formą przekazywania wiary w rodzinie jest katecheza rodzinna. Ze swej natury jest ona bogata, gdyż odnosi się do wielu rzeczywistości życia rodzinnego. Jej podmiotem posiadającym niezastąpione walory i siłę przekazu są rodzice, jako naturalni i najbliżsi dzieciom świadkowie wiary. Począwszy od uczenia się prostych gestów religijnych, poprzez poznawanie zwyczajów i tradycji, naukę pieśni oraz zaznajamianie się ze słownictwem religijnym, dziecko poznaje prawdy życia chrześcijańskiego⁸⁷. Najważniejszym wyznacznikiem katechezy rodzinnej jest jednak wspólna modlitwa rodziców z dziećmi⁸⁸. Jak zaznacza papież Franciszek, wtedy gdy dziecko widzi modlących się rodziców, świadectwo to silniej oddziałuje na niego niż niejedna katecheza na temat modlitwy⁸⁹. Pozytywna atmosfera religijna rodziny tworzy u dziecka poczucie wzrastania w środowisku wiary. Dopiero gdy dziecko osiągnie odpowiednią świadomość i przyswoi sobie podstawowe elementy wiary, można objaśniać mu różnorodność zwyczajów i odmienność tradycji drugiego rodzica. Stopniowe wtajemniczanie dziecka w tradycję drugiego rodzica uchroni je przed religijnym zagubieniem. Troska duszpasterzy na tym etapie powinna wyrażać się przede wszystkim w zachęcie rodzin do wspólnej modlitwy. Zachęta powinna być obecna w czasie przepowiadania słowa Bożego czy wizyt duszpasterskich, jak również przy innych okazjach.

Dorastanie dziecka w Kościele domowym doprowadza je do uczestnictwa w życiu wspólnoty parafialnej. Obecność dziecka na Mszy świętej niedzielnej, okresowych nabożeństwach czy też przygotowanie do przyjęcia kolejnych sakramentów jest ważnym zadaniem rodziców. Duszpasterze powinni starać się angażować w nie oboje rodziców, a nie ograniczać go wyłącznie do spotkań z dziećmi. Stworzenie w domu rodzinnym sprzyjającej atmosfery religijnej sprzyja dojrzałemu potraktowaniu zarówno przygotowania, jak też samego sakramentu. Duszpasterz powinien w tym okresie przeprowadzić rozmowę z obojgiem rodziców, ukazującą walory tegoż przygotowania oraz szanse, jakie daje ono całej rodzinie, a także

85. Por. M. Kędracka, *Ewolucja kodeksowych uregulowań dotyczących duszpasterskiej opieki nad małżeństwami mieszanymi*, s. 121.

86. Por. M. Fiałkowski, *Wspieranie rodzin w wychowaniu do wiary*, s. 364.

87. Por. AL 287.

88. Por. M. Fiałkowski, *Wspieranie rodzin w wychowaniu do wiary*, s. 366.

89. Por. AL 288.

zachęcającą do aktywnego włączenia się w ten etap. W przeżywaniu ważnych uroczystości religijnych związanych z chrztem, pierwszą komunią, bierzmowaniem czy zawarciem małżeństwa warto ukazywać bogactwo liturgii Kościoła domowego⁹⁰. Przedłużanie świętowania w domu oraz odwiedzanie rodzin przez duszpasterzy z okazji ich uroczystości jest okazją budowania wzajemnych relacji między rodziną a Kościołem. Ksiądz może podarować rodzinie cenną pomoc w przeżywaniu liturgii domowej jaką jest *Rytuał rodzinny*⁹¹, zawierający obrzędy celebrowane przez rodzinę w domu. Warto nadmienić, iż przeżycie Wigilii Bożego Narodzenia czy śniadania wielkanocnego w tradycji drugiego rodzica stanowi dla dziecka wyraźny dowód miłości rodzinnej, realizowanej ponad i pomimo różnicy wyznania.

Podsumowanie i wnioski

Celem artykułu było ukazanie najważniejszych zadań towarzyszenia pastoralnego małżeństwom mieszanym w Kościele rzymskokatolickim. Przyjęte ramy artykułu pozwoliły na skrótowe ujęcie tejże tematyki, które prowadzi do następujących wniosków:

1. Nauczanie papieży Jana Pawła II i Franciszka dowartościowujące duszpasterstwo rodzin jako pierwszoplanową dziedzinę działalności zbawczej Kościoła oraz wskazujące na potrzebę troski o małżeństwa mieszane stanowi wymierną odpowiedź na współczesne wyzwania kulturowe i pastoralne w tym zakresie. Bódcze płynące z nauczania papieskiego powinny mieć konkretne odzwierciedlenie w praktyce duszpasterskiej, a zwłaszcza w towarzyszeniu pastoralnym małżeństwom mieszanym.
2. Przygotowanie narzeczonych do zawarcia małżeństwa mieszanego zarówno od strony formalnej, jak również pastoralnej, jest zadaniem wymagającym od duszpasterzy podjęcia wyjątkowego zaangażowania, przekraczającego własne horyzonty, na miarę Serca Chrystusowego. Uwzględniając szczególną anatomię takich związków oraz czerpiąc z doświadczenia duszpasterzy i innych małżeństw z różnicą wyznania, należy podjąć trud odkrywania wspólnego dziedzictwa, tego, co łączy obydwie osoby. Właściwą ku temu formą wydaje się być ewangelizacja narzeczonych. Należy także odważnie wykrywać zagrożenia charakterystyczne dla przyszłego małżeństwa oraz podjąć próbę uporania się z nimi już na tym etapie. Służyć temu mogą spotkania warsztatowe z udziałem doświadczonych małżonków.

90. Por. M. Fiałkowski, *Wspieranie rodzin w wychowaniu do wiary*, s. 365.

91. J. Wysocki, *Rytuał rodzinny*, Włocławek 2003.

3. Umacnianie więzi miłości oraz wiary w małżeństwie mieszanym wymaga także towarzyszenia pastoralnego. Powinno ono być wspólnym dziełem samych małżonków, duszpasterzy oraz innych pracowników duszpasterstwa rodzin, zatroskanych o dobro komunii małżeńskiej. Małżonkom żyjącym w związkach niejednolitych wyznaniowo należy pomagać odkrywać jednoczące walory wzajemnego dialogu i modlitwy, co może owocować także chętnym i głębszym zaangażowaniem pary w tworzenie Kościoła domowego w swojej rodzinie. Służyć temu może przede wszystkim towarzyszenie duchowe duszpasterza oraz towarzyszenie duszpasterskie małżonków.
4. Cel małżeństwa, jakim jest przyjęcie i wychowanie potomstwa przez rodziców, obliguje ich także do podjęcia obowiązku wychowania go w wierze katolickiej. W przypadku małżeństw mieszanych wyrazem tego jest podpisanie rękojmi. Niemniej, najważniejszym środkiem transmisji wiary jest codzienne świadectwo życia rodziców. W przypadku małżeństwa mieszanego wymaga ono wielkodusznego zaangażowania, które pozwoli odrzucić wszelkie przejawy bolesnych podziałów wśród chrześcijan. Pomocne w tym dziele mogą być rozmowy duszpasterza z rodzicami oraz zaangażowanie dzieci w życie parafialne.

Bibliografia

- Bar W., *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 531-546.
- Bartczak A., *Cel i funkcja rękojmi w kanonicznym prawie małżeńskim*, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica”, 80 (2017), cz. 1, s. 5-17.
- Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska Sacramentum caritatis* (22.02.2007).
- Benedykt XVI, *Adhortacja apostolska Verbum Domini* (30.09.2010).
- Budniak J., *Duszpasterstwo ekumeniczne rodzin o różnej przynależności wyznaniowej pastoralnym priorytetem Kościołów i Wspólnot chrześcijańskich*, w: *Miłość i odpowiedzialność: wyznaczniki kanonicznego przygotowania do małżeństwa*, red. A. Pastwa, M. Gwóźdź, Katowice 2013, s. 181-203.
- Czerwonka G., *Gotowość duszpasterzy do towarzyszenia małżonkom w rozwoju wiary*, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, 4 (2020), z. 1, s. 99-118.
- Dudziak U., *Wspieranie rodzin w przyjęciu i trosce o życie*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia” dla duszpasterstwa rodzin*, red. J. Goleń, Lublin 2017, s. 331-341.

- Fiałkowski M., *Wspieranie rodzin w wychowaniu do wiary*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia” dla duszpasterstwa rodzin*, red. J. Goleń, Lublin 2017, s. 361-371.
- Franciszek, *Adhortacja apostolska Amoris laetitia* (19.03.2016).
- Franciszek, *Adhortacja apostolska Evangelii gaudium* (24.11.2013).
- Goleń J., *Duszpasterstwo rodzin wsparciem rodziców w wychowaniu*, „Roczniki Teologiczne”, LXVI (2019), z. 6, s. 177-192.
- Goleń J., *Kierownictwo duchowe małżonków*, w: *Duszpasterstwo rodzin. Refleksja naukowa i działalność pastoralna*, red. R. Kamiński, G. Pyżlak, J. Goleń, Lublin 2013, s. 407-418.
- Goleń J., *Miłość małżeńska w świetle badań narzeczonych*, „Studia nad Rodziną”, XVIII (2014), nr 2 (35), s. 107-132.
- Goleń J., *Odnowa przygotowania narzeczonych do małżeństwa po adhortacji Amoris laetitia*, „Teologia Praktyczna”, 20 (2019), s. 21-35.
- Goleń J., *Pierwszoplanowa dziedzina działalności pastoralnej w parafii*, w: *Duszpasterstwo rodzin w parafii*, red. J. Goleń, D. Lipiec, Lublin 2016, s. 49-60.
- Goleń J., *Rola świadectwa w rodzinie*, „Verbum Vitae”, 28 (2015), s. 423-458.
- Goleń J., *The challenges of accompanying the family in light of the Apostolic Exhortation Amoris Laetitia*, „Rocznik Teologii Katolickiej”, XVII/1 (2018), s. 103-117.
- Goleń J., *Wprowadzenie*, w: *Towarzyszyć małżeństwu i rodzinie. Inspiracje adhortacji apostolskiej „Amoris laetitia” dla duszpasterstwa rodzin*, red. J. Goleń, Lublin 2017, s. 15-21.
- Gwóźdź M., *Religijne wychowanie potomstwa w małżeństwach mieszanych*, Katowice 2015.
- Jan Paweł II, *List apostolski Dies Domini* (31.05.1998).
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Familiaris consortio* (22.11.1981).
- Jan Paweł II, *List do rodzin Gratissimam sane* (02.02.1994).
- Jan Paweł II, *Kodeks Prawa Kanonicznego* (25.01.1983), tekst polski, Poznań 1984.
- Jan Paweł II, *List apostolski Novo millennio ineunte* (06.01.2001).
- Kamiński R., *Duszpasterstwo*, w: *Leksykon teologii pastoralnej*, red. R. Kamiński, W. Przygoda, M. Fiałkowski, Lublin 2006, s. 201-206.
- Kijas Z., *Kwestia małżeństw mieszanych we współczesnym dialogu ekumenicznym*, w: *Małżeństwa mieszane*, red. Z. Kijas, Kraków 2000, s. 19-27.
- Kędracka M., *Ewolucja kodeksowych uregulowań dotyczących duszpasterskiej opieki nad małżeństwami mieszanymi*, „Kościół i prawo”, 2 (2018), s. 113-124.
- Kmieciak B., *Towarzyszenie duchowe małżonkom i osobom w sytuacjach nieregularnych w świetle adhortacji „Amoris laetitia”*, „Family Forum”, (2017), s. 107-124.
- Konferencja Episkopatu Polski, *Dyrektorium duszpasterstwa rodzin* (01.05.2003).
- Konferencja Episkopatu Polski, *Instrukcja Episkopatu Polski w sprawie duszpasterstwa małżeństw o różnej przynależności kościelnej* (14.03.1987).

- Konferencja Episkopatu Polski, *Służyć prawdzie o małżeństwie i rodzinie* (19.06.2009).
- Krajczyński J., *Amicus Plato, sed magis amica veritas*. *Duszpasterstwo małżeństw mieszanych*, „Prawo Kanoniczne”, 62 (2019), nr 3, s. 127-148.
- Polska Rada Duszpasterstwa Europy Zachodniej, *Komunikat po Obradach PRDEZ „Duszpasterskie towarzyszenie małżeństwom*, <https://emigracja.opoka.news/duszpasterskie-towarzyszenie-malzenstwom-tematem-obrad-prdez> (2020) [dostęp: 23.12.2022].
- Pyżlak G., *Troska o rodziny w sytuacjach trudnych*, Lublin 2020.
- Słup L., *Widziane oczyma żony. O kierownictwie duchowym w małżeństwie*. w: *Sztuka kierownictwa duchowego. Poradnik dla księży*, red. J. Augustyn, J. Kołacz, Kraków 2007, s. 539-547.
- Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich Apostolicam actuositatem* (18.11.1965).
- Sobór Watykański II, *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim Gravissimum educationis* (28.10.1965).
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium* (21.11.1964).
- Wysocki J., *Rytuał rodzinny*, Włocławek 2003.

Streszczenie

Artykuł ma na celu ukazanie najważniejszych zadań duszpasterskiego towarzyszenia małżeństwom mieszanym w Kościele rzymskokatolickim. Analizując źródła teologiczne, autor wyodrębnia trzy zasadnicze zadania pastoralne: towarzyszenie narzeczonemu w przygotowaniu do małżeństwa, umacnianie miłości i wiary małżonków oraz wsparcie rodziców w dziele wychowania dzieci. Wnioski z badań: 1) W przygotowaniu do małżeństwa mieszanego warto podkreślać potrzebę poznania wspólnego dziedzictwa oraz wykrycia zagrożeń, a także pomagać parom w uporaniu się z nimi. 2) W ramach utrwalania wzajemnej miłości i wiary małżonków kluczowe wydaje się wsparcie w praktykowaniu modlitwy małżeńskiej oraz dialogu. 3) W dziele wychowania dzieci należy wspierać starania małżonka rzymskokatolickiego w jego zobowiązaniach oraz umacniać odpowiedzialność współmałżonka za wychowanie w wierze potomstwa ochrzczonego w Kościele rzymskokatolickim.

Słowa kluczowe: duszpasterstwo rodzin, małżeństwa katolików, małżeństwa mieszane, rodzina chrześcijańska, towarzyszenie pastoralne.

ACCOMPANYING MIXED MARRIAGES: THE PASTORAL PERSPECTIVE OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH

Summary

The article's aim is to showcase the most important tasks that pastoral accompaniment of mixed marriages in the Catholic Church entails. Analysing theological sources, the author distinguishes three fundamental pastoral tasks: assisting the engaged couple in the process of getting prepared for marriage; strengthening the love and faith of spouses; being an aid in upbringing. Conclusions: Firstly, when assisting a mixed (in a religious sense) couple, one must emphasize the need to become familiar with the shared religious background; also, it is vital to sense dangers and deal with them. Secondly, cultivating spousal prayer and dialogue appears to be fundamental in the process of strengthening mutual love and faith. Thirdly, the Catholic spouse's duties and efforts ought to be supported; also, strengthening the other spouse's sense of responsibility to bring up the child or children in the Catholic faith is of importance.

Key words: pastoral accompaniment, pastoral care of the family, Catholic marriage, mixed marriages, Christian family.